

25.10.2004

798/4/03 ja 2139/4/03

Ratkaisija: Oikeusasiamies Riitta-Leena Paunio

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Minna Verronen

VAMMAISPALVELUASETUKSEN MUKAISEN PALVELUSUUNNITELMAN LAATIMISVELVOLLISUUS

1

ASIA T

Kantelija arvostelee 1.4.2003, 5.4.2003 ja 24.9.2003 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamissaan kantelukirjoituksissaan Porvoon kaupungin sosiaalitoimen viranhaltijoiden menettelyä vammaispalveluasioissaan. Hänen mielestään kaupungin olisi pitänyt korvata hänelle vuodesta 1997 lukien hänen hankkimistaan apuvälineistä, koneista ja laitteista aiheutuneet kustannukset. Hän moittii sosiaalitoimintaa myös siitä, että se ei ole ollut halukas tekemään vammaispalveluasetuksen mukaisia palvelusuunnitelmia.

Kantelija moittii sosiaalitoimen menettelyä omaishoitoa koskevassa asiassa, koska hänen omaishoitajana toimiva puolisonsa ei ole saanut kantelijan mukaan omaishoidon tuesta annetun asetuksen edellyttämiä vapaapäiviä. Kantelija toi esille huolensa kuntien pyrkimyksistä huonontaa omaishoidon asemaa kunnissa.

2

SELVITYS JA VASTINE

Porvoon kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunta antoi 10.11.2003 lausunnon. Siihen oli liitetty muun ohella sosiaalityöntekijän 30.10.2003 antama selvitys ja sosiaaliasiamiehen 4.11.2003 antama selvitys.

Kantelija antoi selvityksen johdosta vastineensa 9.12.2003 ja 11.12.2003.

3

RATKAISU

3.1 Palvelusuunnitelman laatiminen ja viranomaisen selvittelyvelvollisuus

Kunnan on vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetun asetuksen (jäljempänä vammaispalveluasetus) 1 §:n mukaan järjestettävä vammaisten henkilöiden tarvitsemat palvelut ja tukitoimet siten, että ne tukevat heidän omatoimista suoriutumistaan. Saman asetuksen 2 §:n mukaan tätä tarkoitusta varten on vammaisen henkilön tarvitsemien palvelujen ja tukitoimien selvittämiseksi yhdessä hänen kanssaan tarvittaessa laadittava palvelusuunnitelma. Mikäli palvelusuunnitelma tehdään, tulee sen tarvittaessa

sisältää myös muita kuin vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annetussa laissa (380/1987) tarkoitettuja toimenpiteitä. Kyseisen vammaispalveluasetuksen sanamuodon mukaan kunnalla ei ole ehdotonta velvollisuutta palvelusuunnitelman laatimiseen.

Vuoden 2001 tammikuun alussa voimaan tulleen sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (jäljempänä asiakaslaki) mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa asiakkaalle on annettava mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa palvelujensa suunnitteluun ja toteuttamiseen. Asiakslain 7 §:n mukaan sosiaalihuoltoa toteutettaessa on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu suunnitelma, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta tai ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen muutoin ole ilmeisen tarpeetonta. Suunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteisymmärryksessä asiakkaan kanssa. Asiakslain mukainen suunnitelma voidaan siis jättää tekemättä vain, mikäli kyseessä on tilapäinen neuvonta tai ohjaus tai jos suunnitelman laatiminen muutoin olisi ilmeisen tarpeetonta.

Sosiaali- ja terveyslautakunta toteaa selvityksessään, että kunta ei ole tehnyt vaikeavammaisten kuljetuspalvelua myönnettäessä palvelusuunnitelmaa jokaiselle kuljetuspalvelua saavalle, sillä vammaispalveluasetuksen mukaan palvelusuunnitelma on laadittava tarvittaessa. Selvityksen mukaan kantelija on ollut sosiaali- ja vammaispalvelun asiakas jo vuosia. Hän on hakenut vammaispalvelulain mukaisista etuuksista ainoastaan kuljetuspalvelua vuosina 1997, 1998, 1999 ja 2003. Hänelle on myönnetty harkinnanvaraista toimeentulotukea vuodesta 1997 ja tarjottu kodinhoitoapua ja kotisairaanhoidoa. Myös Porvoon kaupungin talo-osasto on tehnyt hänen vuokra-asuntoonsa korjaustöitä.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan minulle toimittamissa selvityksissä oli oheistettuna atk-tuloste kantelijan kotihoidon yhdistelmälehdestä, josta ilmenee, että hänen kotihoitonsa tarpeita ja toteutusta oli arvioitu 20.6.2002. Lautakunta oheisti selvitykseensä myös luonnoksen kantelijalle 28.10.2003 tehdystä palvelusuunnitelmasta. Puhelimitse sosiaalityöntekijältä 6.10.2004 saadun tiedon mukaan kantelijan luona 28.10.2003 tehdyn kotikäynnin jälkeen kantelijan nähtävänä oli useita palvelusuunnitelmaluonnoksia ennen kuin palvelusuunnitelman sisällöstä päästiin hänen kanssaan yhteisymmärrykseen. Nyt voimassa oleva palvelusuunnitelman kantelija on allekirjoittanut 11.8.2004.

Sosiaali- ja terveyslautakunnan käsityksen mukaan kantelijalle olisi ollut kuitenkin syytä jo aiemmin tehdä palvelusuunnitelma moniammatillisena yhteistyönä vammaispalvelun, sosiaalityön, kotihoidon ja toimintaterapeutin kanssa. Tämä on myös minun käsitykseni. Koska asia on kuitenkin kantelijan osalta korjaantunut hänen haluamallaan tavalla, asia ei anna minulle tältä osin aihetta enempään. Korostan kuitenkin, että kaupungin noudattama käytäntö, jonka mukaan palvelusuunnitelmaa ei laadita jokaiselle kuljetuspalvelua saavalle, ei ole nähdäkseni asiakslain 7 §:ssä esitetyn mukainen lähtökohta. Asiakslain mukaan suunnitelman laadinta voidaan jättää tekemättä vain, jos se on ilmeisen tarpeetonta tai jos kyseessä on tilapäinen neuvonta tai ohjaus.

Asianmukaisesti laaditusta palvelusuunnitelmasta ilmenevät asiakkaan yksilölliset olosuhteet ja erityistarpeet sekä riittävän yksilöity palvelujen toteutus. Palvelusuunnitelmat edistävät vammaisten henkilöiden tosiasiallista yhdenvertaisuutta. Kunta pystyy myös palvelusuunnitelmien kautta kartoittamaan kunnassa esiintyvän vammaispalvelulain mukaisten palvelujen ja tukitoimien tarpeen. Korostan myös, että asiakaslain mukaan sosiaalihuollon henkilöstön on selvitettävä asiakkaalle hänen oikeutensa ja velvollisuutensa sekä erilaiset vaihtoehdot ja niiden vaikutukset samoin kuin muut seikat, joilla on merkitystä hänen asiassaan.

Edellä sanotun johdosta kiinnitän Porvoon sosiaali- ja terveyslautakunnan huomiota vastaisen varalle palvelusuunnitelman laatimisvelvollisuuteen edellä esitetyn mukaisesti.

3.2 Vammaispalvelulain mukaiset apuvälineet

Vammaispalvelulain 3 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että vammaisille tarkoitetut palvelut ja tukitoimet järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaisina kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. Vammaispalvelulain 9 §:n 1 momentin ja vastaavan asetuksen 17 §:n perusteella kunta voi suorittaa korvausta vammaisen henkilön päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseksi tarvittavista välineistä, koneista ja laitteista. Vammaispalvelulain 9 §:n 2 momentin mukaan kunnan on korvattava vaikeavammaiselle henkilölle asunnon muutostöistä sekä asuntoon kuuluvien välineiden ja laitteiden hankkimisesta hänelle aiheutuvat kohtuulliset kustannukset, jos hän vammansa tai sairautensa johdosta välttämättä tarvitsee näitä toimenpiteitä suoriutuakseen tavanomaisista elämän toiminnoista eikä hän ole jatkuvan laitoshuollon tarpeessa.

Helsingin hallinto-oikeudesta puhelimitse 15.10.2004 saadun tiedon mukaan kantelijalla on hallinto-oikeudessa vireillä valitus Porvoon sosiaaliyaoston 23.3.2004 tekemästä päätöksestä. Sosiaaliyaosto oli hylännyt kantelijan hakemuksen saada korvausta vuosina 1997 - 2002 hankkimiensa apuvälineiden, koneiden ja laitteiden hankkimisesta aiheutuneista kustannuksista. Hallinto-oikeudessa on myös vireillä kantelijan vammaispalvelulain mukaisia asunnon muutostöitä koskeva valitus.

Koska vammaispalvelulain mukaisia etuuksia koskevat asiat ovat vireillä hallinto-oikeudessa, en ryhdy samanaikaisesti tutkimaan niitä. Vakiintuneen käytännön mukaan oikeusasiamies ei puutu sellaiseen asiaan, jossa muutoksenhaku on kesken tai johon voi vielä hakea muutosta. Mikäli tarvetta asian tutkintaan on vielä valitusviranomaisen ratkaisun jälkeen, kantelija voi kääntyä uudelleen oikeusasiamiehen puoleen. Kiinnitän kuitenkin hänen huomiotaan siihen, että oikeusasiamies ei voi muuttaa tai kumota viranomaisten tai tuomioistuinten ratkaisuja.

Kantelija totesi antamassaan vastineessa, että sosiaali- ja terveyslautakunnan selvityksessä todetaan virheellisesti hänen saaneen harkinnanvaraista toimeentulotukea pyykinpesukoneen hankintaan vuonna 2000, vaikka he vaimonsa kanssa maksoivat sen kokonaan itse. Nähtävänäni oli sosiaalityöntekijän 22.11.2000 tekemä päätös, jonka mukaan kantelijalle myönnettiin harkinnanvaraisena toimeentulotukena pesukoneeseen 3110 markkaa. Päätöksen mukaan lasku maksettiin sosiaalitoimiston kautta. Samassa päätöksessä todettiin, että pesukonelasku peritään takautuvasti eläkkeistä. Kantelija oli siten oikeassa siinä, että he maksoivat takautuvasti pesukoneen hankintahintaa takaisin sosiaalitoimistoon.

3.3 Omaishoitoa koskeva asia

Siltä osin kuin kantelijan kantelu koskee hänen omaishoitajansa vapaapäiviä viittaa Porvoon kaupungin sosiaali- ja terveyslautakunnan antamaan selvitykseen.

Kantelija ilmaisi myös huolensa kuntien omaishoidon järjestämisestä. Oikeusasiamies ei voi laillisuusvalvojana puuttua siihen, miten kunnat järjestävät omaishoitoa, koska kyse on kunnan luottamushenkilöiden harkinnassa olevasta päätöksenteosta, johon oikeusasiamies ei voi laillisuusvalvojana puuttua.

Lähetän kantelijan tiedoksi esitteen oikeusasiamiehen tehtävistä ja toimivallasta.